

ZIYREK OQÍWSHÍLARDÍ ZAMANAGÓY ILIM-PÁN RAWAJLANÍWÍNA TAYARLAW MÁSELELERI

Qudiyarova Qırmızı Baxitbayevna

Annotaciya: *Bul maqalada ziyrek oqıwshılardı zamanagóy ilim-pán rawajlanıwına tayarlawdıń teorialıq, ámeliy hám strategiyalıq tárepleri talqılanadı. Innovaciyalıq bilimlendiriw usılları, STEAM bilimlendiriw modeli, sanlı kompetencyalardı qalıplestiriw hám dóretiwshilik pikirlewdi rawajlandırıw arqalı qábiletli jaslardı ilimiy xızmetke tayarlaw máseleleri keń jarıtılǵan. Sonday-aq, bilimlendiriw sistemasında shaxsqa baǵdarlanǵan usıl, mentorlik sisteması hám ilimiy hámkarlıqtıń áhmiyeti talqılanadı.*

Tayanış sózler: *ziyrek oqıwshılar, ilim-pán, innovaciyalıq bilimlendiriw, dóretiwshilik pikirlew, STEAM bilimlendiriwi, sanlı kompetenciya, qábiletli jaslar, mentorlik sisteması.*

KIRISIW

Búgingi globallasıw processinde mámlekettiń rawajlanıwı eń aldǵı menen onıń insan kapitalı, atap aytqanda, jas áwladtıń ilimiy potencialı hám intellektual imkaniyatlarına baylanıslı. Zamanagóy ilim-pán tez pát penen rawajlanıp atırǵan bir waqıtta, bilimlendiriw sisteması da usı ózgerislerge sáykes túrde jańalanıp, básiyge shıdamlı, dóretiwshil hám ilimiy pikirleytuǵın shaxslardı tayarlawdı maqset etken.

Ziyrek oqıwshılar — bul joqarı intellektual potencialǵa iye, quramalı máselelerge ádettegidey emes sheshim taba alatuǵın, ǵárezsiz hám dóretiwshilik pikirlew kónlikpelerine iye shaxslar bolıp, olardıń qábiletin erte basqısha anıqlaw hám rawajlandırıw mámlekettiń intellektual keleshegi támiyinlewge xızmet etedi.

Ózbekstan Respublikası bilimlendiriw sistemasında qábiletli jaslardı qollap-quwatlawǵa qaratılǵan kóplegen reformalar ámelge asırılmaqta. Prezident mektepleri, dóretiwshilik hám qánigelestirilgen bilimlendiriw mákemeleri, "Jaslar akademiyası", "Kámil áwlad" orayları sıyaqlı baslamalar usıların qatarına kiredi. Bul bilimlendiriw mákemeleri oqıwshılarda tereń pán bilimlerin qalıplestiriw, ǵárezsiz pikirlew hám innovaciyalıq ideyalar jaratıw imkaniyatın beredi.

Sonıń menen birge, zamanagóy ilim-pán rawajlanıwına sáykes oqıwshılardı tayarlaw ushın sanlı texnologiyalardı oqıw processine engiziw, STEAM bilimlendiriw usılın qollanıw, jeke usıl tiykarında sabaqtı shólkemlestiriw hám dóretiwshilik ortalıqtı qalıplestiriw úlken áhmiyetke iye.

Ziyrek oqıwshılar túsinik hám olardı anıqlaw ólshemleri

Ziyrak oqıwshılar — bul tek joqarı baha alıwshı emes, al pikirlew tezligi, jańasha pikirlew qábileti hám dóretiwshilik usılı menen ajralıp turatuǵın shaxslar. Olardı anıqlawda dástúriy testler menen bir qatarda, psixologiyalıq diagnostika, joybar xızmeti, dóretiwshilik tapsırmaları hám baqlaw nátiyjeleri tiykarında kompleks bahalaw sistemasınan paydalanıw maqsetke muwapıq.

Oqıtıwshınıń baqlaw qábileti, oqıwshılardıń jeke ózgesheliklerin anıqlay alıw sheberligi bul processte sheshiwshı áhmiyetke iye. Ózbekstan húkimeti tárepinen qabıl etilgen "Qábiletli jaslardı qollap-quwatlaw" mámleketlik baǵdarlamaları bul baǵdardaǵı siyasattı izbe-iz ámelge asırıwǵa xızmet etpekte.

Ilimiy izertlew kónlikpelerin qalıplestiriwdiń pedagogikalıq tiykarları

Ziyrak oqıwshılardı ilimiy xızmetke tayarlawdıń tiykarǵı wazıypası — olardıń izertlew mádeniyatın qalıplestiriw. Bul bolsa oqıwshıda sınıq hám analitikalıq pikirlew, dálil-isbat tiykarında juwmaq shıǵarıw, tájiriyyeden paydalanıw sıyaqlı kónlikpelerdi rawajlandıradı.

Bilimlendiriw processinde joybar bilimlendiriwi, izertlewge baǵdarlangan oqıtıw hám eksperimental usıllardı qollanıw eń nátiyjeli usıllardan esaplanadı. Mısalı, pán laboratoriyalarında ótkerilgen tájiriyyeler yamasa kishi ilimiy joybarlar oqıwshınıń ǵárezsiz tallaw qábiletin rawajlandıradı. Oqıtıwshı bolsa bul processte qadaǵalawshı emes, al jol-joba kórsetiwshı, ruwxlandırıwshı roldi atqaradı.

STEAM táliminiń áhmiyeti hám integraciyalıq jantasıwlar

Búgingi ilim-pánniń rawajlanıwı integraciyalıq pikirlewdi talap etedi. Usı kózqarastan, STEAM bilimlendiriw sisteması (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) ziyrak oqıwshılardı tayarlawda eń nátiyjeli model sıpatında tan alınağı.

Bul model arqalı oqıwshılar:

- túrli pánlerdi birgelikte qollanıwdı úyrenedi;
- mashqalalarga kompleksli jantasıw jasaydı;
- ámeliy joybarlarda kreativ pikirlewdi qollanadı.

Ózbekstan bilimlendiriw sistemasında Prezident mektepleri, "IT mektepleri", "Robototexnika orayları", "Jaslar texnoparki" sıyaqlı platformalar arqalı STEAM jantasıwı basqıshpa-basqısh engizilmekte. Bul bolsa jaslardı ilimiy-texnikalıq pikirlewge baǵdarlawda úlken imkaniyatlar jaratpaqta.

Sanlı kompetenciyalardı qalıplestiriw hám ilimiy texnologiyalarǵa sáykes tayarlıq

Zamanagóy ilim-pán sanlı texnologiyalarsız kóz aldımızǵa keltirilmeydi. Sonlıqtan oqıwshılardıń sanlı sawatlılıǵın arttırıw, olardı programmalastırıw, jasalma intellekt, maǵlıwmatlar analizi hám sanlı izertlew metodları menen tanıstırıw zárúr.

Bul proceste onlayn bilimlendiriw platformaları, virtual laboratoriyalar, interaktiv baǵdarlamalar hám simulyaciya qurallarınan paydalanıw oqıwshılardıń ámeliy kónlikpelerin rawajlandıradı. Sanlı kompetenciya oqıwshılardıǵa xalıqaralıq ilimiy maydanǵa shıǵıw imkaniyatın beredi.

Kreativ ortalıq hám motivaciya qalıplestiriw

Ziyrek oqıwshılar ushın dóretiwshilik, erkin hám xoshametlewshi ortalıq zárúr. Bunday ortalıqta oqıwshı óz pikirini erkin bayanlay aladı, qátelerden qorıqpay jańalıq jaratıwǵa umtıladı.

Usı maqsette bilimlendiriw mákemelerinde:

- "dóretiwshilik laboratoriyaları" hám "startap múyeshleri"n shólkemlestiriw;
- pán olimpiadaları hám innovaciya jarısları ótkeriw;
- jas ilimpazlar menen ushırasıwlar shólkemlestiriw maqsetke muwapıq.

Oqıtıwshı bul proceste tek bilim beriwshi emes, al oqıwshını ilhamlandırıwshı, baǵdarlawshı hám hamkár sıpatında kóriniwı kerek.

Mentorlıq hám ilimiy birge islesiw sistemasın rawajlandırıw

Ziyrek oqıwshılardı ilimiy izleniwlerge tayarlawda mentorlıq sisteması áhmiyetli orın iyeleydi. Tájiriybeli ilimpazlar, professor-oqıtıwshılar hám ilimiy basshılar tárepinen jas áwladqa jol-joba kórsetiw, olardıń joybarlarına basshılıq etiw olardı haqıyqıy ilimiy ortalıqqa jaqınlastıradı.

Orta bilimlendiriw mákemeleri menen joqarı bilimlendiriw hám ilimiy oraylar arasında birge islesiw ornatılıwı oqıwshılardıǵa izertlew tájiriybesin erte basqısha iyelewıw imkaniyatın beredi. Bul bolsa jaslardıń ilimiy jumısqa bolǵan qızıǵıwshılıǵın kúsheytedi.

Juwmaq

Ziyrek oqıwshılardı zamanagóy ilim-pán rawajlanıwına tayarlaw - bul jámiyettiń intellektuallıq rawajlanıwı hám básikege shıdamlılıǵın támiyinleytuǵın áhmiyetli strategiyalıq process bolıp esaplanadı. Hár bir qábiletli oqıwshı - bul keleshekte ilimpaz, injener yamasa innovator bolıw itimalı joqarı bolǵan shaxs. Sol sebepli olardıń potencialın erte anıqlaw, qollap-quwatlaw hám ilimiy jumısqa baǵdarlaw mámleketlik siyasattıń tiykarǵı baǵdarına aylanıwı kerek.

Bilimlendiriw sistemasında shaxsqa baǵdarlanǵan jantasıwdı kúsheytiw, izertlewge tiykarlanǵan bilimlendiriwdi keńnen engiziw, STEAM metodikasın ámeliyatqa engiziw hám sanlı kompetenciyalardı qalıplestiriw - zamanagóy oqıwshılardı ilim-pán rawajlanıwına tayarlawdıń tiykarǵı faktorları bolıp esaplanadı.

Bunnan tisqari, dóretiwshilik ortalıq jaratıw, oqıwshılarda tashabbeskerlikti xoshametlew hám mentorlıq sistemasın rawajlandırıw arqalı olardıń ishki motivaciya arttırıw múmkin. Xalıqaralıq birge islesiw, pán olimpiadaları, startap joybarlar hám ilimiy

jarislarda qatnasıw bolsa oqıwshılarga global ilimiy ortalıqta óz potencialın sinaqtan ótkeriw imkaniyatın beredi.

Juwmaqlap aytqanda, ziyrek oqıwshılardı zamanagóy ilim-pán rawajlanıwına tayarlaw - bul kompleksli process bolıp, onda bilimlendiriw sisteması, oqıtıwshılar, ata-analar, mámleket hám jámiyettiń birgeliktegi háreketi zárúr.

Usı jol menen Ózbekstan básekige shıdamlı, tafakkuri keń, ilim-pán hám innovaciyağa jetekshi bolğan jaslar áwladın tárbiyalaw imkaniyatına iye boladı.

PAYDALANILĞAN ÁDEBIYATLAR:

1. Xilola Isakova “Iqtidorli o’quvchilarni zamonaviy ilm-fan taraqqiyotiga tayyorlash masalasi” Magistrlik dissertatsiyasi. 2014

2. Rakhimov, M. “Development of Creative Potential of Gifted Children in Uzbekistan Is a Patriotic Factor.” ResearchJet Journal of Analysis and Inventions, 2021.

3.Yuldoshev, B. “Psychological and Pedagogical Aspects of Training Teachers to Work with Gifted Students: Improving Educational Strategies for People with Exceptional Thinking.” Educational Research in Universal Sciences, 2024.

